AVİM Yorum • No: 2025 / 2 • Ocak 2025

ESAD REJİMİNİN ARDINDAN SURİYE VE ÇİN

Seyda Nur OSMANLI

Misafir Araştırmacı

Suriyede yaşanan iç savaş, bölgesel ve küresel pek çok dinamiği şekillendirmiştir. Esad rejiminin en büyük destekçisi Rusya ve İran olurken Esad rejimini destekleyen önemli bir başka aktör ise Çin olmuştur. Çin, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinde on kez Esad rejimi lehinde oy kullanmıştır. Daha önceki dönemlerde çekimser kalmayı daha fazla tercih eden Pekin yönetimi, Suriye konusunda veto yetkisini kullanmıştır. Bu durum, daha proaktif bir dış politikanın göstergesi olarak yorumlanmıştır. 8 Aralık 2024 tarihinde 61 yıllık Baas rejiminin Suriyede sona ermesiyle, Esad rejiminin destekçilerinden olan Çinin; Suriye konusunda yeni bir yaklaşıma ihtiyacı olup olmadığı veya Suriye savaşının kaybeden bir tarafı olup olmadığı bir tartışma konusu olmuştur. Söz konusu soruları cevaplayabilmek için Çinin yakın dönemdeki Suriye ve Ortadoğuya yönelik uyguladığı politikaları kısaca incelemek gerekmektedir.

Halihazırda Rusya ve İran ile iyi ilişkiler içinde olan Pekin yönetimi, Devlet Başkanı Xi Jinping döneminde geliştirdiği proaktif dış politika anlayışı doğrultusunda, Ortadoğuda yeni dış politika yaklaşımları geliştirmiştir. Bu bağlamda; çeşitli siyasi, diplomatik ve ekonomik girişimlerde bulunmuştur. Öncelikle 2021 yılında İran ile 25 Yıllık Kapsamlı İş Birliği Anlaşması imzalanmıştır. Anlaşmanın detayları paylaşılmamış olsa da, ekonomik ve ticari ilişkilerin geliştirilmesi hedeflenmiştir. 2023 yılında Çin; siyasi ve dini pek çok anlaşmazlık içinde bulunan, diplomatik ilişkilerini kesmiş olan, Ortadoğunun iki önemli bölgesel gücü, İran ve Suudi Arabistan arasında arabuluculuk girişimi başlatmıştır. Belirtilen arabuluculuk, Gazze Savaşının etkisiyle kesintiye uğramış olsa da yakın zamanda İran ve Suudi Arabistan görüşmelerinin devam edeceği ifade edilmiştir. Pekin yönetiminin Ortadoğudaki bir başka önemli arabuluculuk girişimi ise, bölgenin en önemli sorunu olan Filistin sorununa yöneliktir. Gazze Savaşından birkaç ay önce, Haması da içeren, Filistindeki 14 farklı grup Çin önderliğinde bir araya gelmiş ve ardından uzlaşı belgesi olan Pekin Deklarasyonu yayınlanmıştır.[1] Ek olarak Pekin yönetimi Filistin ve İsrail arasında rol oynayabileceğini ifade etmiştir. Ancak kısa süre sonra Gazze Savaşı yaşanmıştır. Ayrıca Çin, Körfez İş Birliği Konseyi ve Arap Birliği ile zirve diplomasisi yürütmüştür. İfade edilen girişimler, Çinin uluslararası sorumlu bir aktör olma çabasının Ortadoğu politikasındaki yansımasıdır. ABDnin Ortadoğudaki varlığını azaltma kararına karşın, Çinin ekonomik, siyasi ve diplomatik yöntemlerle bölgede etkisini arttırmak istediği görülmektedir.

Çin, 2022 yılından itibaren Esad rejimine verdiği desteği arttıracak bazı adımlar atmıştır.

Öncelikle 2022 yılında Suriye, Kuşak ve Yol Girişimine (KYG) dahil edilmiştir.[2] 2023 yılında ise Beşar Esad, 19. Asya Oyunları sırasında Pekine davet edilmiştir. Başkan Xinin Esad ile görüşmesinde ticaret ve Suriyenin yeniden inşası gibi konular ele alınmıştır.[3] Görüşmenin ardından, iki ülke arasında stratejik ortaklığın kurulmasına ilişkin ortak bildiri yayınlanmıştır.[4] Böylece ilişkiler bir üst seviyeye taşınmıştır. Ancak, belirtilen iki önemli gelişmeye rağmen Çinin Suriyedeki yatırımları incelendiğinde, ekonomik yatırımlarda ve ikili ticarette önemli bir artış görülmemektedir.[5] Bu durum, Suriyenin Pekin tarafından yatırımlar için uygun görülmediğini göstermektedir. Dolayısıyla bu durum, Orta Koridorun, Güney Koridorundan daha güvenli bir rota sunuyor olmasının bir başka göstergesidir.

8 Aralık 2024 tarihine gelindiğinde, Heyet Tahrir el-Şam (HTŞ) liderliğindeki Suriyeli muhaliflerin ilerlemesi sonucunda, kısa süre içinde Esad rejimi devrilmiştir. Rusya ve İran, Suriyedeki bu dönüşümü engellememiştir. Çin ise bekle-gör politikası izlemiş, ilk olarak vatandaşlarının güvenliği ile ilgili bir açıklamada bulunmuştur. Tepki vermekte ise geç kalmıştır. Bazı uzmanlar bu durumu; Çinin istihbari bilgi yetersizliği, değişen koşullara uyum sağlamadaki başarısızlığı, Ortadoğu politikasındaki sınırlılıklar olarak yorumlamaktadır.[6] Ayrıca bölgeye yönelik bilgi birikiminin de eksik olduğu öne sürülmüştür.[7] Çin, Hamas saldırıları başladığı sırada da benzer bir tutum sergileyerek bekle-gör politikası uygulamış ve tarafları itidale çağırmakla yetinmiştir. Ayrıca belirtilen Pekin Deklarasyonundan kısa bir süre sonra Gazze Savaşı başlamıştır. Bu gelişmeler Çinin prestijini sarsmıştır. Öte yandan Esad yönetiminin devrilmesi, Çin için farklı bir güvenlik tehdidini gündeme getirmiştir. Suriyeli muhalifler arasında Uygur ayrılıkçılarının olduğu iddia edilmektedir.[8] Türkistan İslam Partisi üyelerinin HTŞ üyeleri ile birlikte Suriyede savaştığı iddiası gündeme gelmiştir.[9] 2017 yılında, Suriyenin Çin Büyükelçisi Suriyede 5000 Uygurlunun olduğunu ileri sürmüştür.[10] Ancak Çinin Suriyede askeri varlık göstermekten ziyade ekonomik varlık göstermesi sebebiyle bir kaybeden olmadığı; aksine ülkenin yeniden inşasına katkı sağlayarak kazanç elde etme potansiyeline sahip olduğu ileri sürülen farklı görüşler de vardır.[11] Pekin yönetimi, yaşadığı prestij kaybının üstesinden gelmeyi, algıladığı güvenlik tehdidiyle başa çıkmayı, ekonomik ve siyasi kazanç elde etmeyi hedefliyorsa; Suriyede kurulacak olan yeni yönetim ile ilişki kurmaya çalışmak durumundadır. Çinin, Afganistandaki siyasi kargaşaya rağmen Taliban yönetimi ile kurduğu diyalog göz önüne alındığında, çeşitli siyasi ve ekonomik uzlaşılar sayesinde yeni yönetimle ilişki kurma ihtimali bulunmaktadır. Bir başka açıdan, özellikle KYGye dahil edilen Suriyede yeni yönetim ile ilişki kurulamaması, KYGnin devamlılığı ve tutarlılığını da sorgulatabilecek bir gelişme olacaktır.

Bazı analistler, Çinin Ortadoğu bölgesine geliştirdiği politika araçlarının, esasen İranın bölgedeki gücüne ve İran ile olan yakın ilişkisine dayandığını belirtmektedir. Bu nedenle Esad sonrası dönemde Suriyede etkisi azalan İran yerine; Suriye iç savaşının başından itibaren muhaliflere verdiği destek sebebiyle, ülkede etki gösterebilen bir aktör konumundaki Türkiye ile yakın ilişkiler kurmayı seçeceği ileri sürülmektedir.[12] Ancak, 28 Aralık tarihinde İran Dışişleri Bakanı, Çin Dışişleri Bakanı ile Pekinde bir araya gelmiştir.[13] Bu ziyaret İrandaki yeni hükümet yetkilisinin, Pekine gerçekleştirdiği ilk resmi ziyaret olması sebebiyle önemlidir. Görüşme sırasında Suriye konusu ile ilgili olarak toprak bütünlüğüne saygı ve insani sürecin kolaylaştırılması gerektiği belirtilmiştir.[14] 29 Aralık tarihinde ise China Dailyde İran Dışişleri Bakanı Araghci imzalı, Çin ve İran arasındaki

yakın bağlardan bahseden bir makale yayınlanmıştır.[15] Ziyaretin ardından Çin Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü, Çinin Ortadoğuda yapıcı bir rol oynamaya devam edeceğini belirtmiştir.[16] Bu gelişmeleri, Tahran ve Pekin arasındaki yakın ilişkilerin devam ettirilmek istenmesinin bir göstergesi olarak görmek mümkündür. Ancak, yine de Suriyede Çinin etki gösterebilmesinin bir yolunun Türkiye ile uzlaşı içinde olmasına bağlı olduğu öne sürülmektedir.[17] Diğer taraftan, Suriyenin geleceği ile ilgili 14 Aralık tarihinde Ürdünde düzenlenen Uluslararası Suriye Toplantısında Çin, yer almamıştır. Çinin Suriyede kurulacak yeni yönetim ile ilişki geliştirmesinin temel yöntemi ise, ülkenin yeniden inşası için ekonomik ve ticari iş birliği oluşturması ve insani sürece katkı sunmasıdır. Türkiyenin, Suriyenin yeniden inşasında başat rol oynamasının öngörüldüğü göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye ve Çinin Suriyenin yeniden inşası konusunda karşı karşıya gelmesi riski bulunsa da sağlanabilecek eş güdümle bu risk aşılabilir. Böylece iki ülke arasında yeni bir iş birliği alanı meydana gelebilir. Sonuç olarak Çinin, uluslararası sorumlu bir aktör olarak uluslararası statü ve prestijini arttırma hedefine ulaşmak için, bölgesel ve küresel sorunlara erken tepki vermesi ve yaşanan dönüşümlere uyum sağlayan politikalar geliştirme olasılığı güçlüdür.

[1] "Pekin Deklarasyonuna Dair Tüm Bilinenler". (2024, 23 Temmuz).*Independent Türkçe*. 31 Aralık 2024 tarihinde https://www.indyturk.com/node/739666/d%C3%BCnya/pekin-deklarasyonuna-dair-t%C3%BCm-bilinenler adresinden erişildi.

[2] "Syria Joined Chinas Belt and Road Initiative". (2022, 30 Ocak).*Food Export Trade News* . 30 Aralık 2024 tarihinde https://foodexporttrade.com/news/syria-joined-china-s-belt-d-road-initiative/ adresinden erişildi.

[3] "Xi ve Esad, Çin-Suriye Stratejik Ortaklık İlişkilerinin Kurulduğunu Duyurdu". (2023, 22 Eylül).*CGTN Türk*. 30 Aralık 2024 tarihinde https://turkish.cri.cn/2023/09/22/ARTI4madkXOJomrXewLxbuE0230922.shtml adresinden erişildi.

[4] Gezer, G. (2023, 25 Eylül). "Suriye-Çin Stratejik Ortaklığı". *Independent Türkçe*. 30 Aralık 2024 tarihinde https://www.indyturk.com/node/663086/t%C3%BCrki%CC%87yeden-sesler/suriye-%C3%A7in-stratejik-ortakl%C4%B1%C4%9F%C4%B1 adresinden erişildi.

[5] Palmer, J. (2024, 10 Aralık). "China Needs a New Approach in Syria". *Foreign Policy*. 30 Aralık 2024 tarihinde https://foreignpolicy.com/2024/12/10/china-syria-assad-fall-rebel-offensive/ adresinden erişildi.

[6] Chen, L., Pomfret, J. ve Slodkowski, A. (2024, 15 Aralık). "Assads Fall Shows Limits of Chinas Middle East Policy". *Taipei Times*. 31 Aralık 2024 tarihinde https://www.taipeitimes.com/News/editorials/archives/2024/12/15/2003828514

adresinden erişildi.

[7] Koyuncu, M. C. (2024, 14 Aralık). "Chinas Stance on Syrias Turmoil: New Chapter in Geopolitical Strategy". *Türkiye Today*. 2 Ocak 2025 tarihinde https://www.turkiyetoday.com/region/chinas-stance-on-syrias-turmoil-new-chapter-in-geopolitical-strategy-93021/ adresinden erişildi.

[8] Blanchard, B. (2017, 11 Mayıs). "Syria Says up to 5,000 Chinese Uighurs Fighting in Militant Groups". *Reuters*. 3 Ocak 2025 tarihinde https://www.reuters.com/article/world/syria-says-up-to-5000-chinese-uighurs-fighting-in-militant-groups-idUSKBN1840UM/ adresinden erişildi.; Korybko, A. (2024, 17 Aralık). "Uyghur Separatist Threat Could Reach Beyond Chinas Xinjiang". *Asia Times*. 30 Aralık 2024 tarihinde https://asiatimes.com/2024/12/uyghur-separatist-threat-could-reach-beyond-chinas-xinjiang/ adresinden erişildi; Palmer, J. (2024, 10 Aralık). "China Needs a New Approach in Syria". *Foreign Policy*. 30 Aralık 2024 tarihinde https://foreignpolicy.com/2024/12/10/china-syria-assad-fall-rebel-offensive/ adresinden erişildi.

[9] Korybko, A. (2024, 17 Aralık). "Uyghur Separatist Threat Could Reach Beyond Chinas Xinjiang". *Asia Times*. 30 Aralık 2024 tarihinde https://asiatimes.com/2024/12/uyghur-separatist-threat-could-reach-beyond-chinas-xinjiang/ adresinden erişildi.

[10] Blanchard, B. (2017, 11 Mayıs). "Syria Says up to 5,000 Chinese Uighurs Fighting in Militant Groups". *Reuters*. 3 Ocak 2025 tarihinde https://www.reuters.com/article/world/syria-says-up-to-5000-chinese-uighurs-fighting-in-militant-groups-idUSKBN1840UM/ adresinden erişildi.

[11] Yong, J. (2024, 14 Aralık). "Chinas new Silk Road might go through Syria, skipping Russia". *Asia Times*. 2 Ocak 2025 tarihinde https://asiatimes.com/2024/12/chinas-new-silk-road-might-go-through-syria-skipping-russia/ adresinden erişildi.

[12] Palmer, J. (2024, 10 Aralık). "China Needs a New Approach in Syria". *Foreign Policy*. 30 Aralık 2024 tarihinde https://foreignpolicy.com/2024/12/10/china-syria-assad-fall-rebel-offensive/ adresinden erişildi.

[13] "Top Chinese Diplomat Meets Visiting Iranian FM in Beijing, Emphasizes Enhanced Coordination and Cooperation". (2024, 28 Aralık).*Global Times*. 2 Ocak 2025 tarihinde https://www.globaltimes.cn/page/202412/1325923.shtml adresinden erişildi.

[14] Zhao, J. (2024, 29 Aralık). "China, Iran Reaffirm Commitment to Peace". *China Daily*. 31 Aralık 2024 tarihinde https://www.chinadaily.com.cn/a/202412/29/WS67714e91a310f1265a1d57da.html adresinden erişildi.

[15] Araghchi, S. A. (2024, 29 Aralık). "Joint Actions Define Strategic Depth of Beijing-Teheran Ties". *China Daily*. 31 Aralık 2024 tarihinde https://www.chinadaily.com.cn/a/202412/29/WS677156f7a310f1265a1d57e9.html adresinden erişildi.

[16] "Çin: Ortadoğudaki Yapıcı Rolümüzü Sürdüreceğiz". (2024, 30 Aralık).*CGTN Türk*. 2 Ocak 2025 tarihinde https://turkish.cri.cn/2024/12/30/ARTI1735551159118700 adresinden erişildi.

[17] Palmer, J. (2024, 10 Aralık). "China Needs a New Approach in Syria". *Foreign Policy*. 30 Aralık 2024 tarihinde https://foreignpolicy.com/2024/12/10/china-syria-assad-fall-rebel-offensive/ adresinden erişildi.

Yazar Hakkında :

Seyda Nur OSMANLI, 2015 yılında Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünden mezun olmuştur. 2021 yılında, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında "Kuşak ve Yol Girişimi: Cibuti ve Pakistan Örnekleri" başlıklı teziyle Yüksek Lisans derecesini almıştır. Osmanlı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında Doktora Adayıdır. Çin dış politikası, Çin-ABD ilişkileri, Türkiye-Çin ilişkileri hakkında çalışmalarını sürdürmektedir. Osmanlı, AVİM Uygulamalı Eğitim Programı Koordinatörüdür. Ayrıca, AVİM Günlük Bülteni'nin Asya-Pasifik bölümünü hazırlamaktadır. Ekim 2024'den bu yana AVİM'de Misafir Araştırmacı olarak görev yapmaktadır. Osmanlı, Mayıs 2026-Temmuz 2026 tarihleri arasında Erasmus+ Staj Bursu kazanarak, Bonn Üniversitesi bünyesindeki Center for Advanced Security, Strategic and Integration Studies (CASSIS) merkezinde Misafir Araştırmacı olarak staj ve araştırma faaliyeti yürütmüştür.

Atıfta bulunmak için: OSMANLI, Seyda Nur. 2026. "ESAD REJİMİNİN ARDINDAN SURİYE VE ÇİN." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Yorum No 2025 / 2. Ozalt 03. Erişim: Kasım 21, 2026. https://www.avimorg.tr/tr/Yorum/ESAD-REJIMININ-ARDINDAN-SURIYE-VE-CIN

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır